

Eerste kwartaalrapportage piloottraject digitaal statiegeld

Auteur:

Piet De Baere/Anne D'Haese

1 Inleidend kader

Op 23 december 2023, heeft de Vlaamse regering beslist om in 2025 een statiegeldsysteem in Vlaanderen/België te introduceren. Vlaanderen wil, gelet op het performant inzamelsysteem van de blauwe zak en het innovatieve karakter ervan een kans geven aan een digitaal statiegeldsysteem

In de loop van 2023 moet op het terrein aangetoond worden dat het digitale statiegeldsysteem kan voldoen aan de voorwaarden uit de conceptnota Vlaamse regering inzake de invoering van een statiegeldsysteem in Vlaanderen.

Naast het aantonen, via pilootprojecten, dat aan de voorwaarden kan voldaan worden, moeten er, met het oog op het invoeren van het digitaal statiegeldsysteem in 2025, veel operationele aspecten uitgewerkt en beslist worden. Zo moeten er beslissingen komen bijvoorbeeld:

- Op technisch vlak: welk type unieke code? Welke soort printing, welk type home scanner, hoe de vuilnisbakken en de blauwe zakken identificeren, ...
- Op technologisch vlak: welke soort applicatie? Welk technisch platform waar de benodigde informatie verzameld zal worden? ...
- Op wettelijk vlak: hoe gaan de GDPR-regels ingebouwd worden? Welke stappen moeten genomen worden om geen BTW te moeten betalen op statiegeld? ...
- Op communicatie vlak: welke soort communicatie moet gevoerd worden zodat de transitie naar het digitaal systeem op een goeie manier kan gebeuren? ...
- Op financieel vlak: hoe gaan de geldstromen praktisch verlopen? Op welke manier zal het statiegeld teruggegeven worden? ...

Fost Plus, Comeos en Fevia hebben een roadmap met een strikte timing ontwikkeld waarmee stapsgewijs een antwoord geformuleerd wordt op al deze vragen tegen eind 2023. Tijdens gans het traject wordt hoe dan ook regelmatig teruggekoppeld met stakeholders (lokale besturen, producenten, consumenten, etc.) om hun mening over deelaspecten van het project die specifiek voor hen van toepassing zijn mee te nemen. Fost Plus, Comeos en Fevia zijn verantwoordelijk voor de verdere uitrol van de roadmap en nemen in dit kader de nodige beslissingen.

Naast specifieke testen van onderdelen uit de roadmap (thuis- en retailscanners, printen van unieke codes, etc.), zullen in dit traject ook pilootprojecten worden opgezet. Deze pilootprojecten, die op

kleine schaal en in verschillende omgevingen een digitaal statiegeldsysteem in al haar aspecten moet testen, hebben als doel volgende aspecten te evalueren:

- Doeltreffendheid: Effectieve vermindering van de éénmalige drankverpakkingen in het zwerfvuil en algemene verhoging van de captatiegraad. Rekening houdend met de beperkte looptijd van de pilootprojecten en de praktische moeilijkheden om representatieve metingen van het zwerfvuil op het terrein te organiseren, zal deze doeltreffendheid gemeten worden via specifieke indicatoren (% teruggebrachte drankverpakkingen, aantal gebruikers, etc.).
- Toegankelijkheid: Gebruiksvriendelijke toegang tot het systeem voor iedereen, in alle omstandigheden en omgevingen (bv. ook out of home, regio's met veel toeristen, ...).
- Nodige elementen om de risico's tot fraude te beperken.
- Conformiteit met de privacyregels.
- Operationele toepasbaarheid.

Fost Plus, Fevia en Comeos zetten de pilootprojecten op. De pilootprojecten worden opgevolgd door een stuurgroep bestaande uit Fost Plus, Fevia en Comeos, het kabinet Demir, de OVAM, de VVSG en de Interregionale Verpakkingscommissie

De stuurgroep wordt geadviseerd door een klankbordgroep met vertegenwoordigers van de belangrijkste betrokkenen bij de invoering van een (digitaal) statiegeldsysteem.

Eind januari werd door de OVAM een oproep gelanceerd naar organisaties die mogelijk een positieve bijdrage kunnen leveren aan de voorziene testen en pilootprojecten. De OVAM oproep voor organisaties met interesse in de pilootprojecten werd op 15 februari afgesloten. Er werden 14 kandidaturen ingediend.

De selectie van de best geschikte organisaties is gebeurd door de stuurgroep op de eerste stuurgroepvergadering van 1 maart. Daar werd o.a. ook het huishoudelijk reglement van de stuurgroep besproken.

Op 15 maart was er de eerste klankbordgroepvergadering. Daar werd eveneens een huishoudelijk reglement besproken en werd de beoordeling door de stuurgroep van de OVAM-oproep bevestigd.

Tijdens de tweede stuurgroepvergadering (29 maart) werd o.a. het juridisch advies inzake overheidsopdrachten en het stappenplan van het piloottraject met invulling van de gesloten pilootprojecten besproken.

Op de tweede klankbordgroep van 19 april staat het stappenplan piloottraject en het opzet van de pilootprojecten in de gesloten testomgeving ook op de agenda.

Alle goedgekeurde verslagen en aanverwante documenten zijn opgenomen in deze kwartaalrapportage.

Op 7 februari 2023 was er een hoorzitting in de commissie leefmilieu van het Vlaams Parlement over de pilootprojecten digitaal statiegeld. Daar werden een aantal belangrijke vragen gesteld. De vragen en de antwoorden hierop zijn eveneens in deze kwartaalrapportage opgenomen.

2 Vragen Vlaams parlement

1. Bestaat er een document met de onderzoeksvragen en de beoordelingscriteria en kan dat desgevallend aan het parlement bezorgd worden? Wordt die informatie ook aan de geïnteresseerde bedrijven/organisaties bezorgd?

In de projectoproep is volgende informatie opgevraagd aan de indieners:

- Naam, mailadres en telefoonnummer van de betrokken onderneming en de persoon (ook functie van deze laatste in de onderneming)
- Beschrijving van de kennis en ervaring ter zake
- Een omschrijving van het voorgestelde pilootproject
- De mogelijke bijdrage van het pilootproject aan het beoogde digitale systeem
- Indicatie van de kostprijs van de mogelijke pilootprojecten
- Timing van de projecten

De beoordeling van de ingediende kandidaturen door de stuurgroep is gebeurd op basis van 4 criteria:

- Scope (passen binnen digitaal statiegeld)
- Maturiteit van het voorstel (In welke mate is de technologie direct inzetbaar)
- Timing (snelle opstart pilootprojecten, afronding in 2023)
- Volledigheid (naast aanbod van technologie ook al doorkijk naar effectieve testfase)
-

De geselecteerde organisaties worden door Fost Plus gecontacteerd om effectief een pilootproject op te zetten. Dit zowel in een gesloten, half-open als open omgeving. De timing hiervoor, het testprotocol met de evaluatiecriteria worden in het stappenplan vastgelegd.

Algemeen is er aangegeven dat de pilootprojecten na afronding zullen beoordeeld worden op basis van volgende evaluatiecriteria:

- Doeltreffendheid: Effectieve vermindering van de éénmalige drankverpakkingen in het zwerfvuil en een versterking van de selectieve inzameling thuis en out of home.
- Toegankelijkheid: Gebruiksvriendelijke toegang tot het systeem voor iedereen, in alle omstandigheden (bv. ook out of home, regio met veel toeristen...)
- Nodige garanties rond de fraudegevoeligheid
- Conformiteit met de privacyregels
- Operationele toepasbaarheid

De specifieke evaluatiecriteria zullen afhankelijk zijn van de aard van de pilootprojecten. Een pilootproject in een gesloten omgeving zal bv op een andere manier moeten geëvalueerd worden als een pilootproject in een meer open omgeving.

Momenteel zijn de evaluatiecriteria voor de pilootprojecten in een gesloten omgeving uitgewerkt en besproken in de stuurgroep. De criteria voor half-open – en gesloten omgeving worden later uitgewerkt en besproken.

De voorgestelde pilootprojecten door de geselecteerde organisaties worden uiteindelijk door de stuurgroep goedgekeurd.

2. Welke bedrijven/organisaties hebben ingetekend op de oproep? Kan die informatie na 15/2 bezorgd worden?

Het overzicht van de organisaties (en hun voorstel) is reeds bezorgd op 17 februari aan het Vlaams parlement bezorgd. Als bijlage bij deze kwartaalrapportage vindt u een tabel met een overzicht van de voorstellen en de beoordeling (per criterium en algemeen) door de stuurgroep.

3. Ook de verslagen van de stuurgroep en klankbordgroep worden opgevraagd.

Het verslag van de stuurgroep (1 maart) is als bijlage toegevoegd aan deze kwartaalrapportage. De andere verslagen van stuurgroep en klankbordgroep zijn nog niet definitief goedgekeurd en zijn daarom voorlopig nog niet toegevoegd aan de kwartaalrapportage. Ze kunnen eventueel wel nagestuurd worden.

4. Minister Demir heeft toegezegd om de kwartaalrapportage die aan de VR wordt gegeven ook telkens te bezorgen aan het Vlaams Parlement/de commissie.

Deze kwartaalrapportage (en de volgende kwartaalrapportages) worden inderdaad door het kabinet Demir, na goedkeuring door de Vlaamse Regering, doorgestuurd naar het Vlaams Parlement.

5. Graag de ophijsting welke insteken/aandachtspunten vanuit de commissie er worden meegegeven aan de eerstvolgende stuurgroep.

Vanuit de diverse opmerkingen en vragen gesteld in de Commissie Leefmilieu weerhouden we volgende punten als meest pertinent. Deze worden onder de aandacht gebracht van de stuurgroep zodat deze voldoende worden meegenomen in het verdere traject:

- Er is grote vraag naar informatie en transparantie over de pilootprojecten: hoe gaan deze opgezet worden, in welke regio, naar welke doelgroep, hoeveel scanners worden ingezet...

Het stappenplan geeft een overzicht van de timing van de gesloten, half-open en open pilootprojecten. Telkens wordt door de stuurgroep, voorafgaandelijk, een testprotocol (met o.a. evaluatiecriteria) goedgekeurd en doorgestuurd naar de geselecteerde organisaties. Zij werken het pilootproject uit en sturen hun voorstel (aanpak, testomgeving...) door naar Fost Plus. De stuurgroep beslist uiteindelijk of het pilootproject kan doorgaan.

- Algemeen wordt de vraag gesteld of de evaluatiecriteria voldoende duidelijk zijn? Er moet zeker ingezet worden op het trachten in kaart brengen van de impact op zwerfvuil (hoe op het terrein meten?), voor de Commissie is dit veel belangrijker dan de operationele toepasbaarheid;

Het stappenplan, meer bepaald het testprotocol per type testomgeving, gaat in op de evaluatiecriteria van de pilootprojecten. Momenteel is enkel het testprotocol voor de gesloten testomgeving uitgewerkt. De evaluatiecriteria daar zijn: effectiviteit,

toegankelijkheid, fraudepreventie, conformiteit met de privacyregels en operationele toepasbaarheid.

In een gesloten testomgeving (bedrijfsvloer, kantooromgeving...) is het on-the-go aspect en daaraan gelinkt de zwerfvuilimpact minder relevant. Bij het uitwerken van de testprotocollen voor half-open – en gesloten testomgevingen zijn deze aspecten wel relevant. Wel dient vermeld te worden dat, gezien de beperkte looptijd van een pilootproject, representatieve metingen van zwerfvuil op het terrein praktisch moeilijk te organiseren zijn.

- Er moet meer duidelijkheid gebracht worden over het beslissingsmodel. Wie zal de finale beslissing nemen over welk systeem uiteindelijk zal gekozen worden en welk bedrijf dit mag uitrollen?

De keuze voor al of niet digitaal statiegeld zal een politieke beslissing zijn op advies van stuurgroep en klankbordgroep.

De finaliteit van het piloottraject is geen keuze voor een bepaald digitaal systeem of een bepaalde leveranciers maar wel een “lijst” van specificaties waaraan een eventueel digitaal statiegeldsysteem dient te voldoen.

- In functie van vorige vraag moet zeker ook voldaan worden aan de juridische conformiteit met de wetgeving overheidsopdrachten.

Wat betreft de wetgeving overheidsopdrachten in verband met de pilootperiode en de fase daarna (na een eventuele positieve beslissing), heeft de OVAM juridisch advies gevraagd. Dit advies en de samenvattende nota zijn als bijlage toegevoegd aan deze kwartaalrapportage.

- Moet de klankbordgroep nog worden uitgebreid met bijkomende actoren (bv. verenigingen gericht op ouderen, armoede, kinderen/jongeren)? Of hoe kunnen deze doelgroepen op een andere manier voldoende betrokken worden?

De Vlaamse Ouderenraad, Vlaamse Jeugdraad, KVG vzw (mensen met een beperking) en het Netwerk tegen Armoede zijn uitgenodigd voor de klankbordgroep. De Vlaamse Ouderenraad heeft toegezegd. Het Netwerk tegen armoede laat zich vertegenwoordigen door ATD Vierde Wereld. De Vlaamse Jeugdraad heeft bedankt voor de uitnodiging. De KVG vzw heeft tot nu toe nog niet gereageerd, maar is wel uitgenodigd voor de vergadering en heeft alle documenten ontvangen.

- De Commissie acht het belangrijk dat de andere gewesten voldoende betrokken worden zodanig dat naar een gemeenschappelijke beslissing kan toegewerkt worden.

In het kader van het piloottraject zijn de gewesten vertegenwoordigd in de klankbordgroep. Inzake het juridisch kader is er in de schoot van het IVCie een werkgroep, waar ook de andere gewesten in vertegenwoordigd zijn.

- Tenslotte wordt regelmatig gewezen op de noodzaak om de kans op fraude te minimaliseren en de privacy maximaal te garanderen.

Zowel de fraudepreventie als de conformiteit met de privacyregels zijn criteria die in alle pilootprojecten meegenomen zullen worden bij de evaluatie.

6. Ook over het werken met een openbare (Europese) aanbesteding/overheidsopdracht werden opmerkingen gemaakt. De minister heeft aangegeven om dat juridisch te willen bekijken. Kan dat resultaat bezorgd worden?

Het juridisch advies en de samenvattende nota zijn toegevoegd als bijlage aan deze kwartaalrapportage.

3 Resultaat van de oproep en beoordeling stuurgroep

14 organisaties hebben naar aanleiding van de OVAM oproep een voorstel ingediend.

Drie (technologie)voorstellen (Unbox, Twintag/Verhaert/Cegeka en DDRS Alliance) worden door de stuurgroep verder meegenomen in het piloottraject en zullen uitgenodigd worden hun voorstel in concrete testomgevingen uit te testen.

Het aanbod Volvo Car Gent (testomgeving), Solucious (logistieke expertise) en Cronos (digitale kluis) wordt ook meegenomen in het kader van het verdere traject.

Alle kandidaten zijn per brief door de OVAM op de hoogte gebracht van de beoordeling door de stuurgroep van hun ingediend voorstel.

Meer details over de beoordeling vindt u in het evaluatiedocument als bijlage bij deze kwartaalrapportage.

4 Juridisch advies ivm. OVOP

De OVAM heeft juridisch advies gevraagd aan het advocatenkantoor GSJ over de keuze om inzake de pilootprojecten niet te werken via OVOP. Het advies (bijlage bij dit verslag) telt 15 bladzijden. Er is ook een samenvattende nota (eveneens bijlage bij dit verslag) in 3 topics:

1. Er kan geargumenteed worden dat Fost Plus de wetgeving overheidsopdrachten in deze fase niet moet volgen. Dit is een bevestiging van eerdere adviezen.
2. Er zijn voldoende elementen om te verdedigen dat wat betreft de pilootprojecten de wetgeving overheidsopdrachten niet moet gevolgd worden.
3. In een latere fase kan er wel gekozen worden voor een overheidsopdracht. Afhankelijk van de mate waarin de overheid in deze fase een beslissende rol heeft, kan dit ook een verplichting worden. Bij de opmaak van het bestek moet er wel op gelet worden dat de organisaties die betrokken zijn in de piloottrajecten niet bevoordeeld worden (voorkennis). De formulering zal zeer belangrijk zijn.

5 Stappenplan voor het piloottraject

Het stappenplan bestaat uit 2 delen. Enerzijds het “context”-gedeelte dat duidelijk maakt hoe het piloottraject zal verlopen en wanneer wat opgeleverd zal worden. Anderzijds wordt ook ingegaan op het testprotocol voor de gesloten testomgeving. Dit gedeelte zal gaandeweg verder gedetailleerd worden. Zo zal het testprotocol voor de half-open – en gesloten pilootprojecten later, volgens hetzelfde concept, uitgewerkt worden.

De “context”

- De context geeft een inschatting van het projectverloop. Het geeft aan wanneer ongeveer de verschillende pilootprojecten zullen doorgaan, wat er wanneer besproken zal worden op stuurgroep en klankbordgroep en wat er elk kwartaal naar het Vlaams Parlement zal gerapporteerd worden.
- De 3 geselecteerde organisaties (DDRS Alliance, Unbox en Twintag-Verhaert-Cegeka) worden alle drie uitgenodigd om hun technologie te testen in de drie omgevingen op basis van een testprotocol (specifiek per testomgeving). De uitvoeringstermijn ligt voor alle drie de organisaties ongeveer vast, maar kan wel wat van elkaar afwijken. De omgevingen waarin de geselecteerde organisaties gaan testen zullen ook verschillend zijn.
- In het stappenplan is ook aangegeven wanneer bepaalde technologie-componenten klaar zullen zijn om getest te worden in een pilootproject.

Het testprotocol gesloten testomgeving

Het testprotocol omschrijft wat van de drie organisaties verwacht wordt bij de uitwerking/praktische organisatie van hun pilootproject in een gesloten omgeving. Het omschrijft de randvoorwaarden, de evaluatiecriteria en KPI's. Fost Plus zal de drie organisaties hierover brieven.

Dit stappenplan werd besproken op de stuurgroep van 29 maart en zal ook nog voor advies voorgelegd worden aan de klankbordgroep op 19 april. De effectieve voorstellen van pilootprojecten in een gesloten omgeving worden eind april/begin mei op de stuurgroep en klankbordgroep behandeld.

6 Bijlagen

- Verslagen van stuurgroep van 1 maart
- Huishoudelijke reglementen van stuurgroep
- Overzicht van de ingediende voorstellen en de beoordeling van de stuurgroep
- Het integrale juridisch advies en de samenvattende nota ter zake
- Het stappenplan met testprotocol gesloten pilootprojecten